

Sluttrapport for rehabiliteringsprosjektet 2008/3/0438

”Norsk Språktest tilpasset døve ”. Tittelen er endret til

”Norskprøvene tilpasset døve”

Søkerorganisasjon : Stiftelsen Signo

Prosjektutfører : Signo Conrad Svendsen senter



Universitetet i Bergen
Norsk språktest



Folkeuniversitetet
Norsk språktest



Oslo kommune
Utdanningsetaten
Oslo Voksenopplæring Skullerud



Statped
Møller-Trøndelag kompetansesenter

FORORD

Hensikten med rapporten er å redegjøre for prosjektets utvikling og forløp, samt måloppnåelse og videre utvikling. Prosjektet ble opprinnelig søkt om i 2008 for 2009, men vi oppdaget tidlig at det var en klar underestimering av tidsbruken i forhold til alle instanser som har vært involvert, og søkte om forlengelse først muntlig i 2009, deretter skriftlig i brev av 26.07.2010, med ny sluttdato 01.07.2011.

Prosjektdeltakere har vært prosjektledere fra CSS, Britt Greve og Margaret Farstad, tegnspråkmodell og lingvist Beata Slowikowska, samt Pål Brinch (prosjektansvarlig).

IKT -konsulenet John Erik Johannessen, CSS, bidro vesentlig i forprosjektet med filming og redigering av demoer.

Fra Oslo Voksenopplæring Skullerud har avd.leder Thorhild Løkkeberg Pedersen (styringsgruppa), Hanne Pedersen Anker og Annelen Kure bidratt.

Fra Norsk Språktest, UiB, har avdelingsleder Berit Halvorsen sittet både i styringsgruppa og prosjektgruppa.

Ronny P. Jakobsen og Beata Slowikowska har bidratt som tegnspråkmodeller.

Møller-Trøndelag kompetansesenter stod for den tekniske ferdigstillingen.

***Uten disse verdifulle bidragsyterne kunne ikke prosjektet vært gjennomført.
Stor takk til alle !***

Hovedprosjektet er nå avsluttet, men prosjektgruppa avsluttet med en studie-og arbeidstur til Amsterdam / Høgskolen i Utrecht, avd. for Tegnspråk og tolking, i oktober. Samarbeidspartnere fra UiB Norsk Språktest og Oslo Voksenopplæring Skullerud var med, og sammen evaluerte vi en opplærings-dvd som viser muntlige nivåer på tegnspråk etter kriteriene i Rammeverket.

Beskrivelsene for muntlig kommunikasjon og opplærings-dvdèn er vesentlige faktorer for videreutvikling av avlesningsprøvene vi har laget, da de skal avspeile de samme språklige nivåene.

Besøket i Utrecht ga oss mange gode tilbakespill og konkrete eksempler på hvordan de jobber med nivåene på tegnspråk der. Dette vil være nyttige erfaringer å ta med seg videre i jobbingen med videreutvikling av materialet.

SAMMENDRAG

”Norskprøvene tilpasset døve ”

Bakgrunn : I perioden 2009-2011 har Signo Conrad Svendsen senter i samarbeid med fagmiljøet ved avdelingen for hørselshemmede ved Oslo Voksenopplæring Skullerud, Norsk Språktest UiB og med støtte fra ExtraStiftelsen Helse & Rehabilitering, arbeidet med utarbeidelsen av avlesningsprøver for Norsk tegnspråk (NTS). Disse baserer seg på lytteprøvene i Norskprøve 1 og eksempelprøvene for Norskprøve 2 og 3 fra 2005.

Lyttetekstene ble oversatt til tegnspråktekster, og videoopptak ble gjort av samtaler og meldinger på tegnspråk. Det er laget én dvd for hvert nivå.

Målgruppene for avlesningsprøvene er innfødte nordmenn med NTS som førstespråk med behov for kartlegging av funksjonsnivå og døve innvandrere som har tilegnet seg NTS. Prosjektets hovedmål har vært å gjøre standardiserte prøver tilgjengelige for døve på lik linje med hørende.

Andre potensielle brukere av materialet er institusjoner som underviser i NTS for hørende, ppt-tjenester, voksenopplæringssentra, SYA og andre.

Materialet til Kartleggings-/Eksempelprøvene består av:

Hefte med spesifikasjoner for prøvene, informasjon om NTS, lærerveiledninger for hvordan prøvene brukes og rettemaler.

I tillegg til de oppnådde resultater som ble presentert på en samling for fagfolk 25.mai på Oslo Voksenopplæring Skullerud, har prosjektgruppa også ferdigstilt nivåbeskrivelser etter det Europeiske Rammeverket for Språk for nivåene A1, A2 og B1 for Norsk Tegnspråk, relatert til muntlig kommunikasjon og lytteferdigheter, her kommunikasjon på NTS og avlesning på NTS. Beskrivelsene for muntlig kommunikasjon og opplærings-dvdèn er vesentlige faktorer for videreutvikling av avlesningsprøvene vi har laget, da de skal avspeile de samme språklige nivåene.

I oktober 2011 avsluttet prosjektgruppa med en studie-og arbeidstur til Høgskolen i Utrecht. Der vi så nærmere på hvordan de har tilpasset Rammeverket til tegnspråk på de ulike nivåene, og metodene de har brukt. Besøket var svært nyttig, da denne institusjonen er i front på dette området i Europa, og vi fikk mange nyttige innspill som vil være viktig for videreutvikling av materialet.

INNHOLDSFORTEGNELSE

- Kap 1. Bakgrunn for prosjektet / Målsetting
- Kap 2. Prosjektgjennomføring / Metode
- Kap 3. Resultater og resultatvurdering
- Kap 4. Oppsummering / Konklusjon / Videre planer

Referanser / Litteratur

Vedlegg – Se linker under referanseliste

Kap. 1. Bakgrunn for prosjektet / Målsetting

For ca. 4 år siden, signaliserte hørselsavdelingen ved Oslo Voksenoppplæring, Skullerud, et behov for å oversette og tilrettelegge lytteprøvene i Norskprøvene for voksne innvandrere, 1, 2 og 3. Samtidig hadde pedagog / audiolog/ prosjektleder ved CSS lenge etterspurt og lett etter adekvat materiale som egnet seg for å kartlegge språknivået til døve med særskilte behov.

Intet materiale fantes på området der språklige nivåer ble beskrevet, annet enn Norskprøvene for voksne innvandrere, som er standardiserte tester utarbeidet av Norsk språktest i Bergen etter nivåbeskrivelsene i Council of Europes "Common European Framework of References for Languages" og "Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere".

Prosjektlederne satte i gang med oversettelse og demo-film lokalt på CSS ved hjelp av stimuleringsmidler fra Stiftelsen Signo på kr. 30 000,- i 2008.

Samme år søkte vi om prosjektmidler gjennom ExtraStiftelsen for å bearbeide og ferdigstille lytteprøvene i Norskprøve 1, 2 og 3, Eksempelprøvene fra 2005.

Vi fikk midler for det opprinnelige søkeråret 2009, men måtte underveis be om utvidelse av prosjekttiden til å omfatte 2010 og 2011, men **uten** å be om ytterligere finansiering.

Målgruppe

I utgangspunktet var prosjektets hovedmålgruppe døve med norsk tegnspråk (NTS) som førstespråk, se sitatet nedenfor som er hentet fra beskrivelsen av prosjektet "*Norskprøvene tilpasset døve*" som har Norsk Tegnspråk som førstespråk.

"Norske døve er en språklig minoritet som består av ca. 4000 mennesker. Disse har IKKE norsk som førstespråk, men Norsk Tegnspråk (NTS). Det er store forskjeller mellom grammatikken i norsk og grammatikken i tegnspråk. Tegnspråk er et gestuelt-visuelt språk, og et simultant språk¹ i motsetning til norsk, som er bygd opp av sekvenser hvor ordene kommer etter hverandre. Norsk er et språk hvor informasjonen blir gitt og mottas gjennom lyd. I tegnspråk blir informasjon gitt ved hjelp av hendene, kroppens posisjon, hodets bevegelse, mimikken i ansiktet og munnstillingen. I tegnspråk mottas informasjonen visuelt. Disse store forskjellene i språkene gjør at det er svært vanskelig for flere døve å oppfatte tegn som støtte til tale. Dersom en døv skal få mulighet til å få med seg kommunikasjonen gjennom tegn som støtte til tale krever det gode norskkunnskaper.

¹ Siden vi kan bruke flere artikulatorer samtidig som en del av det visuelle sanseinntrykket i et tegnspråk, kan vi bruke denne mekanismen for å la forskjellige artikulatorer ta over forskjellige deler av en større meningsenhet. Disse interagerer med hverandre i det tredimensjonale rommet.

I dagens samfunn er det stadig viktigere å kartlegge språkferdighetene i forbindelse med opplæring og studier, tilpasset undervisning, arbeid, fritid og nettverk for mange minoritetsgrupper. For å hjelpe voksne innvandrere på veien til integrering, finnes i dag norskprøvene. Disse prøvene er pr. i dag ikke tilgjengelig for en full språklig kartlegging av døves språklige nivå.

Det har i lengre tid vært etterlyst et standardisert testmateriale fra ulike kompetansesentre for hørselshemmede, voksenopplæringssentra samt Rehabiliterings-avdelingen ved CSS. Foruten å teste norskferdigheter, ønsker man å teste døves avlesningskompetanse i Norsk Tegnspråk kombinert med skriftlig norsk.”

Fordi det ikke finnes et tilpasset verktøy, blir det i dag ulik kartlegging etter hvem som kartlegger, deres kompetanse i norsk og tegnspråk og hva testeren legger vekt på i kartleggingen. For at kartleggingen av en brukers språk skal bli så riktig som mulig, har alle som arbeider med eller for døve, behov for et testmaterieell som tar for seg alle elementer i både norsk skriftspråk og i tegnspråket uavhengig hvem som tester, hvilke kunnskap og fokus testeren har. En slik språktest vil gjøre at brukerne blir testet likt og at vi kan få resultater som betyr noe for videre tilbud. Vi ser derfor et stort behov for å bruke en tilpasset språktest som både tester norsk skriftspråk og tegnspråket hos den aktuelle bruker.

For å presisere behovet ytterligere, ser vi at flere av våre brukere som er inne på utredning og rehabiliteringsopphold, ikke har blitt utredet språklig før, eller at utredningen er mangelfull. Konsekvensen av dette er for eksempel at støtteapparatet rundt brukeren ikke er klar over på hvilket språklige nivå brukeren fungerer, og tilretteleggingen blir dårligere for brukeren.

Prosjektets målsetting :

At døve og hørselshemmede får en standardisert språktest tilgjengelig, slik at de kan bli vurdert på lik linje med hørende.

Hovedmål:

Gjøre tilgjengelig en standardisert språktest som tester døve og hørselshemmedes skriftlige norskferdigheter på lesing og skriving, samt deres muntlige tegnspråkferdigheter.

Delmål:

- Gjøre lytteprøvene i norskprøvene tilgjengelig for målgruppen på tegnspråk.
- Gjennomføre den muntlig delen av språktesten "Norskprøve 1, 2 og 3 for voksne innvandrere" norskprøvene, nivå A1, A2 og B1, på tegnspråk etter de kriterier som er lagt for dette i Norsk Språktest kriterier som er relatert til tegnspråk. Kriteriene bygger på dem som er utarbeidet for norskprøvene, og vurdert på egne skjemaer oversatt til tegnspråkterminologi.
- Lage instruksjoner på tegnspråk tilknyttet lytteprøvene.
- Ferdigstille lytteoppgavene med instruksjoner på DVD

Prosjektets målgruppe :

Målgruppene for de tilrettelagte lytteoppgavene i (eksempel)prøvene fra 2005 er dermed innfødte nordmenn med NTS som førstespråk (med behov for kartlegging av funksjonsnivå) og innvandrere som har tilegnet seg NTS.

Framdriften i prosjektet har blitt vesentlig endret i forhold til skissert plan i prosjektbeskrivelsen, da vi sterkt undervurderte tidsbruken i forhold til måloppnåelse med så mange eksterne partnere involvert i prosessene.

Det at samtlige involverte drev fram prosjektet parallelt med annet arbeid i daglig drift, gjorde tidsplanleggingen langt mer utfordrende enn i utgangspunktet påtenkt.

Både det tette samarbeidet med Norsk språktest, UiB ved avd.leder Berit Halvorsen, samt diverse tekniske utfordringer underveis med Møller-Trøndelag kompetansesenter, gjorde at det ikke var mulig å avslutte prosjektet før i 2011.

Prosjektet har utviklet seg i prosessen, og det er en bonus for Norsk språktest at det også er oversatt og tilrettelagt oppgaver til én APT (avlesningsprøve i tegnspråk) som kan brukes sammen med N2 og én som kan brukes sammen med N3. Det vil derfor være mulig å gjennomføre APT for døve innvandrere som har lært seg NTS fra våren 2011. Det betyr at slike kandidater kan få bevis på ferdigheter i norsk tegnspråk og norsk skriftspråk, altså hele skriftlig del av norskprøvene. Hittil har denne gruppen vært fritatt for lytteprøve og muntlig produksjon når de har vært meldt opp til norskprøvene.

Kap 2. Prosjektgjennomføring / Metode

Forprosjektet i 2008 ble gjennomført med lokale krefter på CSS, der vi hadde en "oversettergruppe" som oversatte til NTS (Norsk tegnspråk) eksempelprøve 1 og 2 fra 2005. Etterpå ble det laget 2 dvd`er til disse som et utgangspunkt for utprøving og diskusjon.

I løpet av våren 2009 gjorde vi oss, sammen med Oslo Voksenopplæring Skullerud, og Voksenopplæringen i Trondheim, noen erfaringer i forhold til språklig nivå, tempo og teknisk løsning, som vi så nødvendigheten av et større arbeid med. På grunn av ulike utfordringer på de ulike arbeidsplassene, ble det til slutt kun Oslo voksenopplæring Skullerud , CSS samt Norsk språktest, UiB, som ble samarbeidspartnere i prosjektet.

Metodene var å holde seg mest mulig til originalprøvene, dvs.at pauser, tempo og språklig nivå skulle avspeiles på samme måte på tegnspråk, med høyde for kulturelle tilpasninger. Teknisk produksjon og korrektur av denne ble diskutert i plenum i arbeidsgruppa, samt fortløpende tilbakemeldinger på epost etter gjennomgang av materialet.

I møte med produkteier, Norsk språktest, UiB, bestemte vi oss for høsten 2009, ikke bare å ferdigstille Norskprøve 1 og eksempelprøvene Norskprøve 2 og Norskprøve 3 fra 2005, som beskrevet i prosjektet, men også å ferdigstille **eksamensprøver** for A2 og B1 nivåene ; Norskprøve 2 og 3. (NP2 og NP3) Altså **helt nye** eksamensprøver tilpasset tegnspråk. Dette fordi denne utvidelsen av prosjektmålene ville gi et totalresultat med produkter som både ferdigstilte øvelses-/kartleggingsmateriell, samt mulighet til å avlegge eksamen på begge eksamensnivåene.

Dette har vært medvirkende årsak til at arbeidet med prosjektet ble vesentlig utvidet med 2 nye ferdigstillinger. I tillegg tok det drøye 10 måneder før det tekniske var på plass, og alle 5 dvd`er var ferdige for produksjon.

I tillegg brukte vi tid parallelt på våren 2011 til å ferdigstille språkspesifikke nivåbeskrivelser sammen med Norsk språktest, UiB, for å ha en komplett skriftlig beskrivelse av nivåene på plass, som var validert av Europarådet. Ressursene som ble brukt i den forbindelse ble delfinansiert av VOX, helt utenom budsjettet til hovedprosjektet fra ExtraStiftelsen, Helse og Rehabilitering.

Målet for delprosjektet var å

1. utarbeide språkspesifikke nivåbeskrivelser for nivåene A1, A2 og B1 for NTS. Nivåbeskrivelsene vil gjelde beskrivelsene i Rammeverket som er relatert til muntlig kommunikasjon og lytteferdigheter. Muntlig kommunikasjon vil da bli beskrivelser av kommunikasjon på NTS, mens lytteferdigheter vil være beskrivelser av avlesningsferdigheter av NTS.
2. utarbeide et øvingsopplegg for vurdering av kommunikasjon på tegnspråk og gjøre videoopptak av tegnspråksbrukere (innvandrere) som kommuniserer på tegnspråk. Opptakene vil bli brukt til opplæring av prøveledere og sensorer som skal avvikle prøver i kommunikasjon på NTS, eller lærere / andre som skal bli kjent med kriteriene på tegnspråk.

Kap 3. Resultater og resultatvurdering

Prosjektets resultater har materialisert seg i 3 avlesningsprøver i norsk tegnspråk produsert i 2011 : Kartleggings-/Eksempelprøver ; Prøve 1, 2 og 3 etter lytteprøvene i Norskprøve 1 for voksne innvandrere (nivå A1), Eksempelprøve Norskprøve 2 (nivå A2) og Eksempelprøve Norskprøve 3 (nivå B1), alle fra 2005.

Disse avlesningsprøvene kan brukes sammen med de tre nevnte prøvene fra 2005.

Til materialet følger et tilleggshefte til de tre norskprøvene med spesifikasjoner, lærerveiledninger og rettemaler for avlesningsprøvene. Alt kommer i en mappe sammen med dvd-boksen som inneholder de 3 prøvene.

Materialet kan bestilles til kostpris hos Folkeuniversitetet Norsk språktest. På nettsidene til teknisk produsent Møller-Trøndelag kompetansesenter,

http://www.statped.no/moduler/templates/Module_Article.aspx?id=75123&epsprague=NO

kan man lese om prosjektet, og på Folkeuniversitetets nettsider kan man bestille og lese om prøvene.

<http://www.fu.no/default.asp?avd=231&nyh=8006>

Vi er alle svært fornøyd med å ha klart å ferdigstille disse Kartlegging-/Eksempelprøvene til i bruk mot målgruppa som er beskrevet, nemlig etnisk norske døve med norsk tegnspråk som første språk, og med behov for kartlegging, samt at voksne døve innvandrere som har lært tegnspråk kan få kartlagt sine avlesningsferdigheter i tegnspråk knyttet opp mot skriftlig norsk, ved å gjennomgå eksemplermaterialet for avlesningsprøvene.

Dette kan være aktuelt for steder som driver utredning av døve, arbeidstilrettelegging, opplæring og lignende.

Det er en bonus at vi i tillegg fikk ferdigstilt eksamensoppgaver på A2 og B1 nivå slik at de som ønsker det kan få bevis for sine ferdigheter i norsk tegnspråk og skriftlig norsk, der de tidligere måtte få fritak for lytteprøven.

For øvrige aktører som jobber med hørselshemmede, kan det være interessant å vite at lytteprøvene fungerer utmerket som øvelsesmaterieell for CI-opererte, (cochlea-implantat for døve) da tydeligheten og pausene i talen er perfekt for denne målgruppa. Dette ble formidlet på presentasjonen av prosjektet 25.mai, der over 60 personer fra det døvefaglige miljøet var tilstede.

For søkerorganisasjonen

Stiftelsen Signo, ved Signo Conrad Svendsen senter, har det vært viktig at dette prosjektet både har gitt oss produkter som kan brukes både i arbeid med brukerne, samt som et viktig utgangspunkt for videreutvikling av opplæringsmateriell for ansatte (spes. nyansatte), basert på Rammeverket for språk i Europa, med språkspesifikke nivåer.

Studieturen til Holland, der prosjektgruppa både fikk kvalitetssikret opplærings-dvd'en og sammen besøkt Høgskolen i Utrecht, var svært viktig for å samle alle tråder for veien videre. Beppie van der Boegarde ved høgskolen i Utrecht er en av Europas ledende tegnspråkforskere, og utvikler materiale etter Rammeverket tilpasset tegnspråk. Målgruppa deres er profesjonsutdanning for tegnspråk og tolking, men metodikken og beskrivelsene var svært interessant å få innblikk i for evaluering av eget produkt, samt for videreutvikling av senere materiell.

Kap 4. Oppsummering / Konklusjon / Videre planer

I prosjektbeskrivelsen er prosjektets målgruppe beskrevet som døve og hørselshemmede som i dag ikke har tilgang på en full språkutredning gjennom en tilpasset test. *Hovedmålet var å gjøre en standardisert språktest tilgjengelig, som tester deres skriftlige norskferdigheter gjennom avlesning av tegnspråk, og deres muntlige tegnspråkferdigheter.*

Ved prosjektets slutt kan vi oppsummere med at **vi har fått gjennomført ALLE delmålene**. Vi har laget dvd'er BÅDE på øvelses-/kartleggingsprøvene fra 2005, SAMT ferdigstilte eksamensprøver, NP2 og NP3, for kandidater som skal ta eksamen. De siste var det i utgangspunktet IKKE tatt høyde for i prosjektet. Dersom hørende ønsker å avlegge prøve i avlesning på tegnspråk eller muntlig kommunikasjon, kan de også evt. melde seg opp til prøvene.

Det har vært snakk om en ny lovendring i forhold til krav til ALLE innvandrere om norskprøver. Dette er nå vedtatt, og dersom dette også skal gjelde døvegruppa som i Finland, vil det bety et økt behov for tilpassede prøver. Det vil da bli behov for FLERE eksempel-/kartleggingsprøver. Prosjektgruppa har lært mye av tilpasningsprosessen i dette arbeidet, og vil lettere kunne bidra med ferdigstilling av nye prøver. Vi har nå fått en gruppe døve som er kjent med nivåene og tempoet, og som skal jobbe videre med de relevante beskrivelsene i Rammeverket som nå er bearbeidet og tilrettelagt for tegnspråk. Da vil lærere og (fremtidige) sensorer ha dokumenter å støtte seg til når de skal vurdere om en kursdeltaker er klar til å bli meldt opp til en prøve i kommunikasjon på tegnspråk, og når de, som sensorer, skal vurdere om kandidaten består den reelle prøven når den blir holdt.

I oppfølgingsarbeidet med dvd-ene som er utarbeidet, vil et slikt dokument ha stor betydning for prøvenes validitet og reliabilitet. Slike beskrivelser vil gi lærerne til døve kursdeltakere samme arbeidsvilkår som lærerne for hørende kursdeltakere / kandidater før / ved muntlig prøve.

Norsk språktest, UiB, vurderer å dele Norskprøvene i en muntlig og en skriftlig del, slik at avlesningsprøven og muntlig kommunikasjon på tegnspråk kan tas separat. For døve som kun kan kommunisere og avlese norsk tegnspråk, vil man kunne søke om tilrettelagt prøve. I en utredningssituasjon vil selvfølgelig en slik vurdering være aktuell i tillegg til å utrede kompetanse i norsk.

Referanse / litteratur

- Europarådet 2001. *Common European Framework of Reference for Languages*. Cambridge University Press.
- Dossier de presse (13/02/02): ministère de l'éducation nationale. Le premier outil pédagogique pour la langue des signes. *Cadre Européen Commun de Référence pour les Langues*.
- Felles europeisk rammeverk for språk. 2011.
<http://www.udir.no/Tema/Verktoy/Felles-europeisk-rammeverk-for-sprak/Felles-europeisk-rammeverk/>
- Møller-Trøndelag kompetansesenter
http://www.statped.no/moduler/templates/Module_Article.aspx?id=75123&epslanguage=NO
- Folkeuniversitetet/ Norsk språktest .
<http://www.fu.no/default.asp?avd=231&nyh=8006>